

Lekarze – patroni wielkopolskich ulic

Wrzoska

Profesor zw. doktor med. Adam Wrzosek

Profesor zw. doktor med. Adam Wrzosek (1875–1965), patolog, historyk medycyny, antropolog urodził się 6 maja 1875 r. w Zagórzku koło Dąbrowy Górniczej. Szkołę średnią ukończył w Łodzi. Studia medyczne odbył w Kijowie, Zurichu i Berlinie i tam w 1889 r. otrzymał dyplom lekarski. Wiedzę uzupełniał na Sorbonie, w szkole Antropologicznej w Paryżu, następnie w Wiedniu i Krakowie. Tam w 1901 r. podjął pracę w Zakładzie Patologii Ogólnej i Doświadczalnej Wydziału Lekarskiego UJ. Habilitował się z patologii, następnie z historii medycyny. W 1908 r. był już docentem, a w 1910 r. profesorem nadzwyczajnym. W Uniwersytecie Jagiellońskim zorganizował i kierował Muzeum Historii Medycyny. W 1914 r. przeniósł się do Zakładu Antropologii UJ, którym pod nieobecność prof. J. Tallo-Hryniewiczza, kierował do 1918 r.

W latach 1914–1918 w armii austriackiej był naczelnym lekarzem Szpitala Fortecznego w Krakowie. Leczył i badał antropologicznie jeńców wielu narodowości, m.in. Rosjan, Serbów, Macedończyków, a dane na ich temat ogłosił w monografiach. Od 1918 r. w randze podpułkownika służył w tym szpitalu w Wojsku Polskim. W 1918 r. dojeżdżał też do Warszawy, gdzie na uniwersytecie organizował Zakład Patologii wspólnie z A. Macieszą, ciesząc się poparciem J. Piłsudskiego, mimo że miał orientację polityczną związaną z obozem narodowym. W 1919 r. przeszedł do rezerwy w stopniu pułkownika. W czasie wojny z bolszewikami w 1920 r. ochotniczo wstąpił do wojska, służąc do połowy 1922 r. W Warszawie powierzono mu kierownictwo Sekcji Nauki w Ministerstwie Spraw Wojskowych. W 1919 r. uzyskał tytuł prof. zwyczajnego oraz został szefem Sekcji Nauki

i Szkół Akademickich w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Był twórcą ustawy o szkołach akademickich, która obowiązywała w latach 1920–1933. Nowocześnie myślał o reformie studiów lekarskich, czego dowodem jest monografia wydana w Poznaniu w 1918 r., w której zapisał zasady i program studiów.

Senat Uniwersytetu Poznańskiego, za namową rektora H. Świąćckiego, powołał go 25 kwietnia 1920 r. na organizatora i dziekana Wydziału Lekarskiego. Funkcję tę sprawował do 1923 r. Na tym wydziale zorganizował zakłady Historii i Filozofii Medycyny, Muzeum Historii Medycyny i Zakład Antropologii, którym kierował do 1939 r. – do wybuchu wojny. Czasowo kierował też Zakładem Bakteriologii. Wykładał propedeutykę pediatrii (podręcznik 1913 r.),

etykę lekarską, historię medycyny, metodologię pracy naukowej, antropologię. Tę ostatnią widział jako „klinikę zdrowego człowieka”, dającą wiedzę o istocie zmienności biologicznej zdrowych ludzi. Jego zajęcia ze studentami cieszyły się wielkim uznaniem i gromadziły studentów medycyny, a także innych kierunków studiów. Światowej sławy historyk prof. H. Siegeryst uznał propozycje dydaktyczne Wrzoska za wzór do naśladowania w świecie.

Imponował erudycją, toteż miał okazałe grono studentów i młodych lekarzy, których zarażał nauką. Wydoktoryzował 50 osób, wykształcił znaczną liczbę profesorów medycyny i antropologii. Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie w 1923 r. powierzył mu stanowisko kierownika katedry Historii Kultury Polski, ale nominacji tej Wrzosek nie przyjął, choć zgodził się kierować Zakładem Historii Medycyny. Systematycznie dojeżdżał do Wilna, gdzie wykładał historię medycyny i propedeutykę lekarską. Brał czynny udział w życiu naukowym USB. Zaslugi naukowe Wrzoska były ogromne, poczynając od patologii i bakteriologii, w których dziedzinach jego nazwisko jest powszechnie znane. Jako historyk medycyny w swych monografiach dokumentował dorobek Karola Marcinkowskiego, Ludwika Bierkowskiego, Tytusa Chałbińskiego, Józefa Majera, Izydora Kopernickiego, Aleksandra Macieszy i Jędrzeja Śniadeckiego. Tego ostatniego popularyzował m.in. przez wydanie „Teorii Jestestw Organicznych”. Jego renesansowe zainteresowania budziły i nadal budzą podziw wielu różnych specjalistów, m.in. antropologów, historyków i prehistoryków.

W 1925 r. zorganizował wykopaliska na cmentarzysku ludności kultury łużyckiej w Laskach koło Kępna, dzięki którym przez 5 lat badań odkryto 1900 pochówków. Kolejny wielki sukces to wykopaliska na Ostrowie Lednickim (1932–1935), gdzie pozyskano 1500 szkieletów ludności wczesnopiastowskiej. W tych badaniach uczestniczyli studenci medycyny – liczni późniejsi profesorowie. Prowadził badania rozwoju fizycznego – ciągle w Poznaniu, przekrojowe – dzieci kaszubskich. Wybudował Collegium I. Kopernickiego przy ul. Świąćckiego jako siedzibę Zakładu Antropologii z pracowniami Higieny Szkolnej, Rentgenologii, nowo-

czesnym Ossarium. Wojna przekreśliła otwarcie tego zakładu, zmuszając Wrzoska do starań o służbę w wojsku. W rezultacie jednak dotarł do Kodynia nad Bugiem i zorganizował tam szpital dla uciekinierów. W listopadzie 1939 r. przyjeżdża do Warszawy, gdzie brał udział w tajnym nauczaniu medycyny, a w 1942 r. organizował Wydział Lekarski tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich. Był jego dziekanem do 1944 r., a w tym roku następnym prorektorem UZZ. Po wojnie wraca do Poznania – 1945 r., podejmuje pracę, lecz w 1947 r. przechodzi na emeryturę, prowadząc działalność dydaktyczną do 1960 r. O ogromnej pracowitości i zaangażowaniu świadczy praca w komisjach naukowych PTPN, powołanie Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, założenie i redagowanie wieloletnie „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny”, „Przeglądu Antropologicznego”. Napisał bibliografię antropologii polskiej (1959 r.). Był członkiem wielu gremiów i towarzystw naukowych, w tym Państwowej Rady Zdrowia. Uhonorowany doktoratami honoris causa USB w Wilnie, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Akademii Medycznej w Poznaniu, był odznaczony w kraju i za granicą, m.in. Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Był opiekunem Koła Misyjologicznego studentów, wspomagał misyjne placówki lekarskie w Afryce i w Chinach. Pod jego bokiem wyrosła dr Wanda Błęńska, współpracował z ks. W. Szabuniewiczem i ojcem M. Kolbe. Tak płodne życie wiódł sam, w wielkiej skromności. Przebaczal też niezbyt przyjaźnie do niego nastawionym uczonym. Życie zakończył 26 lutego 1965 r. w wieku 90 lat. Został pochowany na cmentarzu junikowskim.

Warto polecić studiowanie i pamięć o tym wielkim Polaku i z wyboru Wielkopolanie. Imię Wrzoska nosi ulica na Winiarach, pomiędzy ul. Dojazd a Wincentego Witosa. Oprócz tego Uniwersytet Medyczny ma w Poznaniu Collegium Adama Wrzoska przy ul. Dąbrowskiego 79. PS Profesora Wrzoska znałem i bywałem u niego w mieszkaniu przy ul. Krzyżowej, gdzie mogłem podziwiać tę niezwykłą postać.

PROF. ZW. ANDRZEJ MALINOWSKI
SENIOR INSTYTUTU ANTROPOLOGII
UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU